

ЯЦЮК Т. С.,

аспірант кафедри права та публічного управління

(Івано-Франківський університет права імені Короля Данила Галицького)

УДК 351.86

DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2024.1.2.7>

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО СТАТУСУ ВОЛОНТЕРА В УКРАЇНІ: НОРМАТИВНО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ

Волонтери – це особи, які надають добровільну та безоплатну допомогу громадським організаціям, інституціям, окремим верствам населення, державним установам або іншим сферам суспільного життя. Вони діють з метою покращення різних напрямків розвитку суспільства і нерідко є ініціаторами та організаторами різноманітних благодійних та громадських проєктів.

Права та обов'язки волонтера, є невід'ємною частиною нормативно-правового визначення статусу волонтера. Волонтери мають структуру прав, які включають в себе право на захист та безпеку, право на визнання, а також право на невтручання у їхню волонтерську діяльність. Однак разом із правами волонтери виконують і обов'язки, такі як дотримання законів держави та правил волонтерської організації, виконання обов'язків у межах своєї волонтерської діяльності та інші.

Дана робота відображає основні питання та результати нормативно-правового аналізу правового статусу волонтерів в Україні. Дослідження зосереджено на визначенні основних нормативних актів, які регулюють волонтерську діяльність в країні, а також на аналізі прав та обов'язків волонтерів, їх захисту та співвідношенні з іншими правовими нормами.

У роботі буде розглянуто різні аспекти правового статусу волонтерів, включаючи їхні права на безоплатну працю, страховий та соціальний захист, заходи щодо правового захисту в процесі здійснення волонтерської діяльності. Також буде акцентовано увагу на окремих правових аспектах волонтерської діяльності та їхньому відображенні в законодавстві, які відіграють ключову роль, зокрема в законодавчому становленні та закріпленні прав та обов'язків, а також правового статусу волонтера.

Після проведеного аналізу будуть сформульовані висновки щодо стану правового статусу волонтерів в Україні та запропоновані рекомендації щодо подальших можливих поліпшень у законодавстві і заходах, спрямованих на підтримку та захист волонтерської діяльності в країні, як такої, що зумовлена соціальними обставинами в суспільстві.

Ключові слова: волонтер, волонтерська діяльність, правовий статус, нормативно-правове регулювання, нормативно-правовий аналіз.

Yatsiuk T. S. features of the legal status of the volunteer in Ukraine: regulatory and legal analysis

Volunteers are persons who provide voluntary and free assistance to public organizations, institutions, certain segments of the population, state institutions or other spheres of public life. They act with the aim of improving various directions of the development of society and are often the initiators and organizers of various charitable and public projects.

The rights and duties of a volunteer are an integral part of the normative and legal definition of the volunteer status. Volunteers have a set of rights that include the right to protection and safety, the right to recognition, and the right not to be interfered with in their volunteering activities. However, along with rights, volunteers also carry out responsibilities, such as compliance with state laws and rules of the volunteer organization, performance of duties within the scope of their volunteer activities, and others.

This work reflects the main issues and results of the regulatory and legal analysis of the legal status of volunteers in Ukraine. The research is focused on the definition of the main regulatory acts that regulate volunteering in the country, as well as on the analysis of the rights and duties of volunteers, their protection and correlation with other legal norms.

The work will consider various aspects of the legal status of volunteers, including their rights to unpaid work, insurance and social protection, measures for legal protection in the process of volunteering. Attention will also be focused on certain legal aspects of volunteering and their reflection in legislation, which play a key role, in particular in the legislative establishment and enshrined rights and obligations, as well as the legal status of a volunteer.

After the analysis, conclusions will be formulated regarding the state of the legal status of volunteers in Ukraine and recommendations will be offered for further possible improvements in legislation and measures aimed at supporting and protecting volunteer activities in the country, as such, which is determined by social circumstances in society.

Key words: *volunteer; volunteer activity, legal status, normative and legal regulation, normative and legal analysis.*

Вступ. Україна, як і багато інших країн, зіткнулася з необхідністю визначення правового статусу волонтерів. Волонтерство стало невід'ємною частиною суспільства та суспільного розвитку. Волонтери активно допомагають у багатьох сферах, від медицини та освіти до підтримки військових. Проте, їхні права та обов'язки не завжди є чітко визначеними в законодавстві, що може призводити до певних колізій та проблем у волонтерській діяльності.

Яскравим проявом мобілізації та залучення соціальних ресурсів громадянської участі та конструктивної самоорганізації активної частини населення, спрямованої на вирішення найгостріших проблем сьогодення, став швидкий розвиток волонтерської діяльності в Україні. Набутий досвід є надзвичайно цінним, з точки зору розвитку громадянського суспільства в Україні, а його дослідження та пошук шляхів подальшого використання є одним з головних завдань як науковців, так і представників системи державного управління. Визначення шляхів ефективного залучення соціальних ресурсів громадянського суспільства, в тому числі волонтерських організацій, потребує розробки відповідної стратегії залучення цих ресурсів для вирішення актуальних суспільних проблем, реалізація якої сприяла б розвитку громадянського суспільства та становленню демократії в Україні. Це потребує дослідження та осмислення розвитку волонтерства в Україні протягом останніх двох років, його рушійних сил, мотивів, проблем і перспектив. Таким чином, проблема полягає у наявності потреби у концептуальному осмисленні феномену розвитку волонтерського руху в Україні, виявленні його рушійних сил, специфіки, проблем і перспектив розвитку з метою подальшого залучення його соціальних ресурсів до процесів реформування, а разом з цим, паралельно визначення правового статусу та законодавчого закріплення волонтера [1, с. 25].

Дослідженням нормативно-правового регулювання волонтерської діяльності та правового статусу волонтера зокрема присвячено наукові праці таких видатних вчених, як О. М. Балакіревої, М. О. Шульги, І. Е. Бекешкіної, Є. І. Головахи, О. С. Резніка, В. П. Степаненко та інших.

Водночас враховуючи сучасні суспільні виклики, питання нормативно-правового регулювання волонтерської діяльності, зокрема законодавчого визначення статусу волонтера потребує детального дослідження з урахуванням сьогоденного становища та суспільних змін.

Постановка завдання. Метою статті є наукове дослідження правового статусу волонтера в Україні крізь призму нормативно-правових аспектів.

Результати дослідження. Волонтерство – це глобальний процес об'єднання людей, які прагнуть зробити внесок на благо своєї громади та світової спільноти. Волонтери – це люди, які добровільно і безоплатно беруть участь у суспільно-політичній діяльності для вирішення соціально значущих проблем. Волонтерами можуть бути люди будь-якого віку та професії з різних сфер і прошарків суспільства, які віддають частину своїх сил, часу, знань на благо інших людей і суспільства в цілому [1, с. 27].

Так, нами запропоновано розглянути дану проблематику в наступному ключі, а саме дослідити аспекти визначення статусу волонтера, їх права та обов'язки, правовий захист, фінансово-економічні аспекти, нормативно-правове регулювання.

Отже, волонтери – це особи, які надають добровільну та безоплатну допомогу громадським організаціям, інституціям, окремим верствам населення, державним установам або іншим сферам суспільного життя. Вони діють з метою покращення різних напрямків розвитку суспільства і нерідко є ініціаторами та організаторами різноманітних благодійних та громадських проєктів.

Права та обов'язки волонтера, як невід'ємна частина нормативно-правового визначення статусу волонтера. Волонтери мають структуру прав, які включають в себе право на захист та безпеку, право на визнання, а також право на невтручання у їхню волонтерську діяльність. Однак разом із правами волонтери виконують і обов'язки, такі як дотримання законів держави та правил волонтерської організації, виконання обов'язків у межах своєї волонтерської діяльності та інші.

Захист волонтерів розкриває наступний зміст, а саме волонтери, надаючи свою допомогу, можуть стикатися з різними правовими питаннями та ризиками. У разі порушення закону або вчинення злочину, волонтер може бути підданий юридичній відповідальності. Важливо розробити механізми та заходи для захисту волонтерів від необґрунтованих обвинувачень та переслідувань.

Фінансово-економічні аспекти викладені нами в наступному розумінні, зокрема фінансовий аспект волонтерської діяльності включає в себе питання фінансування волонтерських проєктів та відповідність до податкового законодавства. Волонтери можуть мати питання про оподаткування своєї діяльності та відношення до фінансових потоків. Важливо розробити чіткі правила щодо збору, розподілу та використання коштів, а також спростити процедури оподаткування волонтерської діяльності у разі її актуальності та законодавчої необхідності.

Регулювання волонтерської діяльності в Україні є важливим аспектом, який впливає на статус та функціонування волонтерів. Потрібно розглянути різні аспекти регулювання без обмеження на фінансові або податкові питання:

1. Законодавча база: Україна має законодавство, яким здійснюється нормативно-правове регулювання волонтерської діяльності. Однак, ця база ще не є досконалою і не визначає чітко правовий статус волонтера без колізій та певних прогалин в праві. Розробка та методичне окреслення окремого розділу, присвяченого волонтерству, може бути корисною для уточнення прав та обов'язків волонтерів.

2. Реєстрація та сертифікація: Одним з питань регулювання волонтерської діяльності може бути створення системи реєстрації та сертифікації волонтерів. Це може допомогти визначити, хто є волонтером, а також надати їм додаткові права та захист.

3. Обов'язковість доповідей та звітності: Волонтери можуть бути зобов'язані надавати звіти про свою діяльність, зокрема, використання коштів, що надходять на благодійні проєкти. Це може забезпечити прозорість та відкритість волонтерських організацій.

4. Взаємодія з громадськими організаціями та державою: Регулювання волонтерської діяльності повинно включати механізми співпраці між волонтерами, громадськими організаціями та державними інституціями. Це допоможе підтримувати волонтерські ініціативи та координувати їхню роботу для досягнення кращих результатів в процесі суспільного розвитку держави.

5. Захист волонтерів від правопорушень: Регулювання має включати механізми захисту волонтерів від будь-яких непорозумінь або обвинувачень. Це може включати в себе правову допомогу та механізми для вирішення конфліктів.

6. Етичні стандарти: Важливим аспектом регулювання волонтерської діяльності є встановлення етичних стандартів, які визначають принципи та цінності, які мають дотримуватися волонтерами. Це може допомогти в підтримці високих стандартів у волонтерській роботі.

Отже, регулювання волонтерської діяльності в Україні – це важлива задача, яка вимагає уваги та розв'язання. Існує необхідність в розробці спеціальних юридичних норм, які б визначали правовий статус волонтерів, їхні права та обов'язки, механізми захисту волонтерів від правопорушень та сприяли б розвитку волонтерського руху в Україні, при цьому не умістячи прогалин в праві та колізій. Важливо створити сприятливе середовище для волонтерської діяльності та підтримувати волонтерів у їхній нелегкій, але важливій роботі на користь суспільства.

Щодо нормативно-правового становлення, варто зауважити, що перші спроби врегулювати відносини із цим новим громадським інститутом були ще у 2000-х роках, коли Кабінет Міністрів України ухвалив постанову від 10 грудня 2003 року «Положення про волонтерську діяльність у сфері надання соціальних послуг» [2, с. 52]. 23 лютого 2006 року Верховна Рада України ухвалила Закон «Про волонтерський рух», який одразу ж підпадає під численну критику громадськості та в подальшому виступає Президентом України як нормативно-правовий акт, що не забезпечить розвиток волонтерської діяльності.

В певні часи в суспільстві бутувала думка про відсутність необхідності ухвалення закону щодо волонтерського руху. Однак, 19 квітня 2011 року було ухвалено Закон «Про волонтерську діяльність», який розроблявся напередодні проведення в Україні Євро-2012, а отже, на думку вчених, був покликаний залучати добровольців до проведення цього спортивного заходу. У вказаному нормативно-правовому акті вперше трактуються такі поняття, як волонтерська діяльність, волонтерська допомога, волонтерська організація, волонтер, отримувач волонтерської допомоги, тощо [2, с. 52].

Після ухвалення Закону України «Про волонтерську діяльність» вносяться зміни до низки інших нормативно-правових та підзаконних актів. Відтепер волонтери визначаються, як рівноправні суб'єкти цивільних правовідносин. Як слушно зазначає О. В. Турчак, внаслідок низки чинників, передусім агресії російської федерації проти України, проявилась певна неготовність деяких, окремих державних структур ефективно реагувати на виклики та діяти в екстремальних умовах. Основну роль на думку вченого тоді, ще у 2014 році відіграли саме добровольчі формування, а їх забезпечення здійснювали волонтери. Громадянське суспільство продемонструвало здатність до консолідації і мобілізації, зуміло створити дієву мережу громадських ініціатив та об'єднань, які взяли на себе вирішення найбільш гострих та водночас невідкладних проблем [2, с. 52].

Базовим нормативно-правовим актом, що регулює діяльність волонтерських організацій, надалі лишається Закон України «Про волонтерську діяльність», який визначає організаційні та правові засади здійснення волонтерської діяльності, розвитку волонтерського руху в Україні, основні напрямки волонтерської діяльності, особливості правового статусу волонтерів і джерела фінансування волонтерських організацій [3].

Висновки. Отже, зважаючи на вищевикладене зазначимо, що особливості правового статусу волонтера в Україні відображають реалії розвитку цієї форми діяльності в країні. Для багатьох волонтерів важливий духовний стимул, готовність допомагати іншим, але правовий статус волонтера також має велике значення. Основні висновки щодо цього питання

можемо викласти в наступних аспектах, а саме потреба у визнанні та захисті прав волонтерів. З метою підтримки та розвитку волонтерського руху в Україні необхідно чітко визначити та закріпити правовий статус волонтера у законодавстві. Це сприятиме більшій впевненості волонтерів у їхніх правах та обов'язках. Законодавчі ініціативи полягають в необхідності досконалого розроблення та закріплення положень в закон, присвячений волонтерству, який би визначав правовий статус волонтера, їхні права, обов'язки, а також порядок взаємодії з іншими суб'єктами, включаючи державні та громадські органи. Захист волонтерів від юридичних ризиків полягає в наступному, а саме законодавство має передбачати заходи для захисту волонтерів від можливих юридичних ризиків та непорозумінь. Це може включати в себе створення процедур щодо розгляду справ, пов'язаних з волонтерською діяльністю.

Забезпечення прозорості та відкритості: Важливо встановити механізми звітності та контролю за фінансовими операціями волонтерських організацій, що допоможе підтримувати прозорість та відкритість волонтерської діяльності.

Взаємодія з іншими суб'єктами полягає в тому, що правовий статус волонтера має передбачати механізми взаємодії з іншими суб'єктами, зокрема, з громадськими організаціями та державними органами. Це сприятиме координації та ефективності волонтерських проектів.

Забезпечення чіткого та захищеного правового статусу волонтера є важливим елементом створення сприятливого середовища для волонтерської діяльності в Україні. Такий статус допоможе залучати більше громадян до волонтерства та сприятиме розвитку благодійних ініціатив у країні.

Список використаних джерел:

1. Панькова О.В., Касперович О.Ю., Іщенко О.В. Розвиток волонтерської діяльності в Україні як прояв активізації соціальних ресурсів громадянського суспільства: специфіка, проблеми та перспективи. *Український соціум*. 2016. № 2 (57). С. 25 – 40.
2. Турчак О.В. Нормативно-правова база у сфері волонтерської діяльності. *Порівняльно-аналітичне право*. 2017. № 5. С. 51 – 54.
3. Про волонтерську діяльність : Закон України від 19.04.2011 р. № 3236-VI URL : <http://zakon.rada.gov.ua/go/3236-17>.

